

д-р Володимир Шеремета
Івано-Франківська теологічна академія

Вимога солідарності в контексті загрози алкогольної деградації суспільства¹

Вступ

Метою статті є не тільки висвітлення загрози, яку приховує в собі явище алкоголізму для нашого суспільства та пояснення вимоги солідарності, яка випливає із найбільшої християнської заповіді – заповіді любові. Більш важливим видається задуматись і постаратись дати відповідь, як ця заповідь, як вимога солідарної допомоги в її міжособовому та соціальному вимірі може і має бути реалізована, щоб принести вагомий вклад у вирішення проблеми алкоголізації українського суспільства.

1. Основні симптоми та наслідки алкогольної загрози у цифрах та фактах

Народна мудрість говорить, що в чарці втопилось далеко більше людей, ніж «у морі». Цей трагічний факт засвідчує сьогодні статистика. Якщо, за інформацією Державного комітету статистики України від 14 лютого 2007 року, смертність нашого населення через нещасні випадки на воді за 2006 рік становила 3875 жертв, то смертність тільки окремо взята від випадкового отруєння та безпосередньої дії алкоголю переважала більш ніж удвічі і становила відповідно **8024** жертв².

Але ця трагічна цифра являє собою, на превеликий жаль, тільки вершину айсберга. Насправді через зловживання алкоголем втратили життя в багато разів більше людей. Про це знову ж таки свідчить офіційна статистика. Лівова частка нещасних випадків у ДТП, які в 2006 році забрали 9872 життя, пов'язана з алкоголем. Подібна ситуація із втратою життя при пожежі, утопленнях, а особливо вбивствах та самовбивствах. Тільки на основі офіційних даних Держкомстату України кількість людей, життя яких знищив «зелений змії», за рік 2006 становила не менше 50 тисяч³. Про справжню ж цифру можемо тільки догадуватись. А скільки людей «завдяки» надмірному спо-

124 живанню алкоголю безповоротно втратили своє здоров'я чи стали інвалідами?

За даними МОЗ (Міністерства охорони здоров'я), в Україні близько 13% дорослого населення хворіють на алкоголізм. Як правило, далеко не всі, хто зловживає алкоголем, звертаються за медичною допомогою, тому цілком обгрунтованою є думка, що справжня цифра є значно вищою⁴.

Зловживання алкоголем згубно впливає на організм людини. Токсичного впливу зазнають як окремі органи, так і цілі системи життєзабезпечення. Особливо пошкоджуються центральна нервова та серцево-судинна системи, а також печінка та нирки. Алкогольна отрута важко вражає клітини головного мозку, що призводить до зниження інтелектуального рівня та самоконтролю. В стані алкогольного сп'яніння людина схильна до антисуспільної поведінки, а часто також до конфліктів та агресії, що в свою чергу, призводить до скоєння правопорушень⁵.

Людина деградує як особа, знижується її моральний та духовний стан. Вона втрачає величній дар свободи і потрапляє в алкогольну неволю.

Спектр згубних наслідків алкоголізму дуже широкий, притому багато з них є взаємозалежними. Зокрема, це стосується медико-біологічних та соціально-економічних наслідків. Існує також наступний зв'язок: чарка – сигарета; чарка – перша спроба наркотиків; чарка – зниження імунітету – туберкульоз та інші інфекційні захворювання; чарка – невнормовані сексуальні стосунки – венеричні захворювання та ВІЛ/СНІД; чарка – загострення проблеми подружніх стосунків; чарка – криза сімейного бюджету; чарка – руйнування сім'ї і т.д.

Негативний вплив алкоголю на здоров'я та життя людини спричинює підвищення загальної захворюваності населення, уповільнення процесу оздоровлення людей з різними захворюваннями, втрату працездатності; підвищення рівня загальної смертності; скорочення середньої очікуваної тривалості життя на 10-20 років; загальне погіршення генетичного потенціалу країни, зокрема через народження так званих «дітей п'яної суботи»⁶ з різноманітними психосоматичними відхиленнями.

Алкоголізація суспільства родить такими трагічними плодами як підвищення рівня правопорушень та зростання злочинності, вбивств, самовбивств, пограбувань, крадіжок; розпад сімей, сирітство; зниження трудової дисципліни, продуктивності праці та прогули на виробництві; зниження якості продукції; підвищення травматизму; зменшення кількості працездатного населення та відповідно зменшення вкладу у розбудову суспільного блага⁷.

Як причина половини абортів у незаміжніх жінок наводяться випадкові сексуальні стосунки, що відбулися в стані алкогольного сп'яніння⁸.

Не тільки постійне, а й періодичне вживання спиртних напоїв призводить до розвитку проблем подружніх стосунків, руйнування сім'ї, а також негативно впливає на виховання дітей⁹.

Вживання алкоголю є однією з основних причин багатьох злочинів¹⁰. Якщо заглянути на офіційний сайт Департаменту зв'язків з громадськістю Міністерства внутрішніх справ України, то серед переліку актуальних подій лівову частку займає саме інформація про злочини, скоєні в стані алкогольного сп'яніння. Ось деякі із заголовків подій: «П'яний водій скоїв наїзд на трьох пішоходів. Внаслідок ДТП загинули працівник міліції, його дружина та ще одна особа дістала травму. Вбивцю й досі розшуковують»; «П'яний негідник позбавив життя людину через 5 гривень...»; «П'яні молодики «розважались» руйнуванням надмогильних пам'ятників...»; «П'яні підлітки вбили 74-річного пенсіонера...»; «П'яні клієнти забули розплатитися...»; «На Львівщині згоріло 8 людей. Майже усі були п'яні...»; «На великій швидкості державний кордон України перетнули п'яні порушники...»¹¹.

В Україні відбувається катастрофічне збільшення кількості дітей, позбавлених батьківського піклування. Із 80 тисяч дітей-сиріт тільки близько 7% – біологічні сироти, тобто в дійсності не мають батьків. Інші ж 93% – це діти, від яких батьки відмовились або були позбавлені права батьківського піклування¹². Систематичне пияцтво батьків разом із своїми багатогранними похідними, як, наприклад, бродяжництво чи перебування в місцях позбавлення волі, приводить до штучного осиротіння багатьох десятків дітей та створення велетенської армії «дітей вулиці»¹³.

З іншого боку, «діти вулиці» становлять особливу групу ризику, яка характеризується вживанням алкоголю, наркотиків та тютюнопалінням¹⁴.

З прикрістю доводиться сьогодні констатувати фемінізацію алкоголізму, зростаючу алкоголізацію молоді та появу явища дитячого алкоголізму¹⁵.

Згідно з повідомленням Держкомстату, природний приріст населення по Україні за 2006 рік становив **-297 725**. Це означає, що рік, саме на стільки народилось менше людей, ніж померло¹⁶, і вказує на продовження стагнації та вимирання суспільства, незважаючи на незначне збільшення дітонародження після введення в дію програми допомоги держави на кожну новонароджену дитину. З 1994 р. по 2007 р. кількість населення України скоротилась на 5,5 мільйона¹⁷, і одним із найвагоміших чинників цього явища є саме проблема зловживання алкоголем.

Зрозуміло, що за всіма наведеними фактами та цифрами прихована трагічна дійсність сучасного стану нашого суспільства та його майбутнього на фоні поширення явища алкоголізації, що викликає серйозне занепокоєння. Більше того, мова йде про конкретних людей, часто наших рідних та близьких, які потрапили в неволю алкогольного uzалежнення чи знаходяться всього за крок від цієї небезпеки. Як бачимо, проблема алкоголізму родить трагічним плодом різноманітних негативних соціально-економічних наслідків, медичних та життєвих проблем, які чимраз далі загострюються на фоні суспільної пасивності, ставлячи під питання майбутнє нашого суспільства. Все це є вагомим аргументом для кожної людини, зокрема відповідальних за спільне благо, щоб зупинитись, задуматись і усвідомити відповідальність за свою поведінку чи бездіяльність у контексті загострення алкогольної проблеми суспільства.

2. Вимога солідарності

Добробут суспільства та благо кожної людини істотно залежать від солідарної поведінки його членів. Солідарність стає невідкладною вимогою там, де існує суспільна кризова ситуація чи окрема людина потребує братньої руки допомоги, щоб подолати свою біду.

Солідарність сьогодні є доволі часто і з різної нагоди вживаним терміном. Але чи ми дещо глибше задумувались над його сутністю? Чи сприймаємо солідарність як один із основоположних обов'язків, який належить до сутності нашого загальнолюдського і християнського покликання та повсякденного життя, до сутності людської природи, до сутності суспільства, яке претендує на характеристику гуманного, та особливо до сутності спільноти Церкви?

Католицька соціальна етика пояснює солідарність як одночасно онтологічний та етичний принцип. *Solidare* – з лат. означає «міцно з'єднувати». Люди завжди між собою пов'язані багатограними зв'язками. Як етичний принцип, солідарність вимагає, щоб кожна людина та спільнота усвідомила свої зв'язки-взаємозалежності-обов'язки стосовно інших і відповідально їх реалізувала¹⁸.

Інше етимологічне пояснення нагадує, що *solidus* – з лат. означає «цілісний, твердий, солідний, правдивий, тривалий», *dare* – «надавати, пропонувати, посвячувати, жертвувати; посвідчити, подати доказ, зробити комусь приємність, дати щось від себе».

У цьому сенсі солідарність у синтезі цих двох термінів: *solidus* + *dare* означає означає цілісну, правдиву та тривалу (тобто не тільки одноразовий

акціонізм, задля відмітки для начальства чи заспокоєння докорів сумління) посвяту себе на службу добра ближнього, зокрема того, хто знаходиться в особливій критичній ситуації чи біді і потребує нашої допомоги.

Говорячи образно, солідарність – це серце, повне любові, в поєднанні з рукою допомоги, простягнутою до людини, яка знаходиться в тій чи іншій критичній ситуації.

Сучасне розуміння солідарності значною мірою інтегрує в собі зміст та наповнення біблійної заповіді любові до Бога та до ближнього¹⁹.

Словами святішого о. Івана Павла II солідарність – це одна із фундаментальних чеснот, яка виражається в «твердій і непохитній рішучості посвятити себе спільному добру, тобто добру всіх та кожної окремої людини, адже всі воістину відповідаємо за всіх»²⁰.

Солідарність на особливий спосіб актуалізується і постає як невідкладна вимога, зокрема тоді, коли існує та чи інша негативна суспільна ситуація або ж конкретна людина знаходиться в кризовому стані, в біді і потребує невідкладної допомоги своїх ближніх. «Там, де знаходяться люди, які (...) терплять злидні чи недугу (...), там і повинна їх шукати і знайти християнська любов, і потішити настійливою опікою і підтримати допомогою»²¹.

Для християн еміnentним прикладом солідарної поведінки є Ісус Христос, який ставить як розпізнавальний знак своїх учнів любов: «З того всі спізнають, що Ви мої учні, коли любов взаємну будете мати» (Ів 13, 35).

Відповідно святіший отець Іван Павло II в апостольському повчанні про покликання і місію мирян визначає любов як душу та основу солідарності²² і пригадує (наголошує), що вся Церква покликана до безпосереднього служіння любові²³.

Згідно з папою Бенедиктом XVI практичне служіння любові (вчинки любові) не може бути для Церкви «чимось другорядним, що можна доручити комусь іншому, але належить до її суті, є проявом її справжнього буття»²⁴. Таким чином інституції практичної любові чи структури Церкви, які творять добро найбільш потребуючим, «становлять її «opus prorgium», властиве їй завдання, в якому вона (...) діє як безпосередньо відповідальний суб'єкт, роблячи те, що властиве її природі»²⁵.

Солідарність потребує достатнього закріплення як в особовій, так і в інституційній сфері. Християнська солідарність постійно дістає свою силу і орієнтацію із містичного укорінення кожної особи в Тайні Бога, який є праосновою і найдосконалішим зразком будь-якої солідарності. Все ж, щоб бути більш ефективною, особова солідарність потребує своєрідного

128 підсиловача (використовуючи технічну мову) спільнот, об'єднань та інституцій.

Зокрема, неабияка роль у цьому сенсі належить сім'ї, школі, трудовому колективу, ЗМІ, парафіяльній спільноті, Церкві та державі з їх різноманітними структурними ланками та допомогливими інституціями.

Для більшої ефективності у вирішенні конкретної проблеми солідарна діяльність окремих осіб та спільнот має бути спрямована не тільки на усунення наслідків, а насамперед на викорінення їх причин²⁶.

3. У пошуку причин

Для дієвої служби любові, спрямованої на подолання проблеми алкоголізації нашого суспільства, необхідно постаратися ідентифікувати причини генези та розвитку цієї проблеми. Без виявлення причин цієї важкої недуги нашого суспільства будь-яке зовнішнє чи так зване симптоматичне лікування заздалегідь приречене на неефективність.

Причин, які призводять до зародження і розвитку алкоголізму, дуже багато. Їх спектр простягається починаючи від індивідуальних біологічних та психологічних особливостей людини включно з темпераментом, характером, рівнем загальної культури та генетичною спадщиною аж до таких соціальних факторів, як незадоволення власним соціальним статусом, професійною діяльністю, відсутність праці та належних житлових умов, низька соціальна та політична активність тощо²⁷.

Крім індивідуальних особливостей та соціальних факторів, на виникнення потягу до алкоголю впливають екологічне середовище життя та діяльності людини, а також особливості її харчування. Сучасні дослідження підтверджують, що негативний вплив алкоголю значно посилюється на фоні хімічного забруднення води, повітря та продуктів харчування²⁸.

Вагомим фактором є брак належних знань щодо загрози і трагічності наслідків пияцтва та алкогольної неволі, а також звичка переоцінювати свої сили та фальшиве переконання щодо здатності «контролювати ситуацію» та вперте небажання поглянути у вічі дійсності.

Експерти сьогодні наголошують, що хоча вирішальною є комплексна дія чинників на особистість, все ж особливо вагомими є соціальні причини²⁹.

Якщо зблизька поглянути на соціальні фактори нашої дійсності, то можемо побачити, зокрема, наступні: соціально-економічна нестабільність, невпевненість у завтрашньому дні, низькі зарплати, крах подружжя та сім'ї³⁰, масова еміграція, діти залишаються без виховання і легко піддаються зовнішньому впливу, часто трагічного характеру.

Крім того, присутній нав'язливий тиск соціального оточення, тиск псевдокультури споживання алкогольних напоїв чи алкогольних традицій свят та повсякдення.

Як правило, святковий стіл в уявленні переважної більшості наших людей асоціюється із спиртними напоями. День народження, прийом гостей з тієї чи іншої нагоди, навіть такі кардинальні події в житті християнина, як хрещення дитини, прийняття святої Тайни подружжя, а також похорон та поминальні дні супроводжують «благі частини», невід'ємною складовою яких є щедрий на алкогольні напої стіл.

Психологи і медики стверджують, що потяг до алкоголю у підлітків може пробудитися навіть не з першої випитої, а з першої побаченої чарки. Родичі у цьому сенсі не сміють забувати про те, що діти дуже схильні до наслідування.

Якщо від перших кроків дитина бачить себе в оточенні батька і матері, які з задоволенням беруть участь у застіллі з алкогольними напоями, то поступово починає приймати це за норму повсякденного життя.

Як не парадоксально, але в переважній більшості (майже у 60%) першу алкогольну чарку синові чи дочці наливають тато чи мама. 95% алкоголіків вперше долучаються до розпивання спиртних напоїв у віці до 15 років. Притому в цьому віці першопричинами виступають родинні традиції, проблеми в сімейних стосунках, незадовільна організація дозвілля³¹.

В цьому контексті важливо задуматись про роль нашого соціального довкілля і свою власну у культивуванні алкогольної проблеми. Деяко детальніше дослідження цього питання виявляє цілий ряд парадоксів.

З одного боку у суспільній думці існує згода, що алкоголізм — це зло. Так? Але це, як правило, згода, яка базується на стереотипному розумінні алкоголіка в останній стадії захворювання, тобто коли людина вже остаточно спилася і завдає оточуючим багато неприємностей (морально, духовно і фізично деградована людина, яка валяється на землі, чіпляється до перехожих чи чинить злочин).

А з іншого боку, в нашій країні переважна більшість населення з різною частотою і в різних дозах вживає спиртні напої³². Більше того, переконаним непитущим, а навіть і «понадмірно» поміркованим часто загрожують осуд і навіть соціальна ізоляція³³.

Парадокс, але непитущі люди виступають у ролі «білої ворони» і, як правило, змушені виправдовуватися перед друзями, сусідами, співробітниками, чому вони відмовляються від алкоголю. Притому часто оправдатися не так

130 просто. Серйозним аргументом вважається, як правило, тільки хвороба або необхідність керування автомобілем³⁴.

Парадокс, але незважаючи на явні ознаки початкової стадії алкоголізму, ми не тільки не зупиняємо, але й з посмішкою фальшивого розуміння сприяємо пияцтву або навіть провокуємо його³⁵: «Пий – стане легше!»; «Пий до дна!»; «Якщо не хочеш випити за мене чи за мій тост, значить, ти мене не поважаєш»; «Як можна встати з-за столу, коли ще все не випите?»... Притому ми, мабуть, не ставимо собі за мету зробити з іншого алкогольно залежного, але «де факто» сприяємо цьому. В чому справа? Що є причиною цієї парадоксальної поведінки? Брак свідомості? Фальшива сором'язливість? Небажання відрізнятись від інших і почати плести проти течії та міняти своє найближче оточення?

Наступний фактор — це алкогольні традиції побуту чи алкоголізації праці: пляшка їзовому, трактористу, сантехніку... Особливо це явище актуальне на селі: посадили город, просапали, підгорнули, викопали, нарубали дров... Перелічувати можна дуже довго, і, як правило, кожного разу як плата чи паралельно до фінансової винагороди фігурує чарка-пляшка, і то, на жаль, часто не одна.

Пришвидженню темпів алкоголізації суспільства істотно сприяє алкогольна реклама. Вона надає споживанню алкоголю та пияцтву особливого шарму. Постійна реклама спиртного програмує психіку людей, особливо підлітків та молоді, на те, що алкогольні напої мають бути невід'ємною складовою відпочинку, ефективної професійної діяльності і вдалого, здорового та щасливого життя. Хіба не абсурд? Хіба не парадокс? Так. Великий абсурд і трагічний парадокс нашої дійсності, який неабияк впливає на розвиток проблеми алкогольної залежності.

Важливим фактором невпинного зростання масштабів алкогольної проблеми продовжує залишатися неефективна державна політика у сфері реклами, цінова доступність алкогольних напоїв, відсутність належного контролю за торгівлею алкоголем, в тому числі й за його продажем неповнолітнім, послаблення уваги центральних та місцевих органів виконавчої влади і органів місцевого самоврядування до вирішення питань забезпечення змістовного дозвілля та відпочинку населення, насамперед молоді, а також, безперечно, відсутність повноцінної системи протиалкогольної профілактики, яка б складалася з профілактичного інформування, профілактичного навчання та виховання, розрахованого на різні вікові та соціальні групи населення³⁶.

Мовчазне споглядання, байдужість та бездіяльність відповідальних за збереження та розбудову спільного блага суспільства державних структур,

різного рівня влади та правозахисних органів сприяє збільшенню алкогольної пропозиції, розквіту як легального, так і нелегального алкогольного бізнесу. У цьому сенсі варто також пам'ятати, що за кожну алкогольну гривню, яку заробляє держава, згодом доведеться розплачуватись суспільству в декілька разів більшими соціально-економічними збитками, а окремим людям — своїм здоров'ям, а часто навіть і життям.

Агресивності та масовості алкогольної пропозиції та тиску алкогольних псевдотрадицій та псевдокультури особливо важко протиставитись ще незрілій особистості, яка відчуває гострий дефіцит релігійних та моральних цінностей.

Жертвою «зеленого змія» стає насамперед людина без твердої релігійно-етичної позиції, без усвідомлення глибинного сенсу свого життя, свого величного покликання та мети. У цьому контексті необхідно пригадати повчання папи Івана Павла II, згідно з яким фундаментальною чи першопричиною зловживання алкоголем є екзистенційна пустка³⁷. На її отруйному тлі проростає широкий спектр таких згубних і, на жаль, дуже поширених сьогодні внутрішніх пускових чинників алкогольного узалежнення як втеча від повсякденних труднощів та відповідальності, легковажність, аморальність, пошук легкої та швидкої насолоди, яка дає забуття та оманливе заспокоєння в ситуації дезорієнтації, розчарування, розпачу та безнадії, які загострюються в контексті економічної кризи, відсутності праці та можливості самореалізації, проблем на роботі та конфліктів із співпрацівниками, непорозуміння з ближніми чи їх втрати.

4. Деякі орієнтири на шляху реалізації вимоги солідарності та вирішення проблеми алкоголізації суспільства

В контексті проблеми пияцтва та алкоголізму, яка все більш зростає і становить чималу загрозу для майбутнього нашої нації, але вже тут і зараз актуалізується у вигляді національного лиха, життєвої катастрофи сотень тисяч та істотних проблем мільйонів наших громадян та мирян, необхідно насамперед пробудитись від приємного сну і подивитись у вічі трагічній дійсності алкоголізації нашого суспільства, про що свідчить не тільки офіційна статистика, а й, як правило, сам стан нашого безпосереднього соціального довкілля. Цей обов'язок «пробудження відповідальності» стосується як держави, так і Церкви, як сім'ї, так і парохіальної спільноти, як віруючої людини, так і кожного відповідального громадянина, але в особливий спосіб тих, кому довірена турбота про благо інших, як,

132 наприклад, представників різного рівня влади у державі чи душпастирів у Церкві.

Наступним орієнтиром є необхідність об'єднаних та солідарних зусиль структур і окремих членів Церкви та держави, спрямованих не лиш на симптоматичне лікування чи тільки на усунення наслідків, а насамперед на викорінення причин народження проблеми пияцтва та алкоголізму.

Виходячи з розуміння «екзистенційної порожнечі», душевної та моральної кризи особи, як першопричини зловживання алкоголем, саме Церкві належить особлива компетенція, а рівно ж і велике завдання у наповненні життя людини автентичним сенсом та прищеплення її з найменших років правдивої віри, духовних цінностей та моральних чеснот. Духовно і морально зрілій людині, яка має глибоке відчуття власної гідності та християнського покликання, буде чужою думка, що її щастя може знаходитися в чарці та ще й зростати пропорційно до кількості випитого.

Церква, як глобальна інституція, яка має розвинуту мережу локальних спільнот, може і повинна активною інформативною та формативною антиалкогольною діяльністю спричинитися до призупинення подальшої алкогольної деградації нашого суспільства та змін ситуації, що склалась, на краще.

Важливо є з-поміж іншого також очищувати українські традиції гостинності та свят від пиятики та формувати нову культуру здорового дозвілля. Вживання спиртних напоїв має бути цілком виключеним у процесі праці.

Для того, щоб більш дієво протиставитись алкоголізації суспільства, необхідні адекватні зусилля держави. Необхідний комплекс дій починаючи від належної соціально-економічної політики, сімейної політики, забезпечення працею та відповідно достойною винагородою. Зокрема, нагальним є формування більш ефективної системи антиалкогольної політики, законодавства та комплексу інформативно-формативних профілактичних заходів, розрахованого на різні вікові та соціальні групи. Невідкладною вимогою є також посилення контролю за торгівлею алкоголем, особливо за його продажем неповнолітнім. Місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування зобов'язані внести вагомий вклад у вирішення питань більш змістовного та здорового відпочинку населення, зокрема молоді.

Європейський досвід свідчить також про неабияку ефективність обмеження та цілковитої заборони алкогольної реклами. Згідно з повідомленням директора Українського інформаційного центру з проблем алкоголю і наркотиків Костянтина Красовського, який наводить дані досліджень,

проведених під егідою ВООЗ, заборона алкогольної реклами могла б привести до скорочення споживання алкоголю в нашому суспільстві на 5-8%³⁸.

ЗМІ можуть і мали би також внести свій вагомий вклад у донесення до широких мас інформації про підступний та згубний вплив алкоголю на здоров'я та про його трагічні наслідки для нашого суспільства вже сьогодні та майбутню загрозу.

Провідна роль в запобіганні зловживанню алкоголем належить сім'ї. У навчальному посібнику «Безпека життєдіяльності: соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії» подано так звану «техніку безпеки», яка містить в собі низку рекомендацій для превентивної поведінки батьків в контексті алкогольної загрози. Ось деякі з них³⁹:

– Маленьку дитину краще взагалі позбавити участі в святковому застіллі дорослих.

– Підлітки можуть бути присутніми за святковим столом з алкоголем тільки за умови, що нікому з дорослих не спаде на думку запропонувати неповнолітньому спробувати алкогольний напій. Дану поставу батьки обов'язково мають попередньо узгодити зі своїми гостями.

– Необхідно твердо дотримуватися простого правила: не дозволяти собі звертатись до гостей з настійливою вимогою «випити ще і ще», умовляти їх або висміювати тих, хто не п'є. Не рекомендується розпитувати їх про причини відмови, але найкраще не акцентувати на цьому уваги.

– Важливо пам'ятати про схильність дітей до наслідування, тому батьки не мають права розслаблятися і поводитись як заманеться, але пам'ятати, що за ними постійно пильнують очі сина чи доньки, яким треба показати належний приклад.

І, нарешті, необхідно пам'ятати про обов'язок солідарної допомоги тим, хто вже потрапив у тенета алкогольної неволі. Попри молитву, необхідною є дієва допомога та підтримка насамперед найближчих рідних, зокрема сім'ї uzалежненої людини. Важливо створити в сім'ї атмосферу любові та доброзичливості, заповнити вакуум вільного часу та урізноманітнити дозвілля. Людина повинна відчувати, що з моменту перелому, як вона перестала пити, в родині все переминилось в кращий бік. Одночасно необхідно розірвати контакт із соціальним довкіллям, яке спричинилось до виникнення алкогольної залежності. Для ефективного виходу з алкогольної кризи необхідною є своєчасна солідарна допомога всіх членів малої Церкви — сім'ї. Все ж фахівці не рекомендують лікувати хворого на хронічний алкоголізм в домашніх умовах. Насамперед у компетенції

134 фахового лікаря є визначити ступінь розвитку хвороби і визначити, як краще з нею боротися. В свою чергу успіх лікаря (лікування) залежить від бажання хворого одужати, від його бажання і готовності співпраці на шляху подолання алкогольної залежності⁴⁰.

Загальновизнаною сьогодні є ефективність діяльності організації «АА» (анонімних алкоголіків), яка на основі програми 12 кроків формує нове сприйняття світу та позитивно змінює особистість, хвору на алкоголізм. Сьогодні в світі є близько 2 млн. хворих на хронічний алкоголізм, які об'єднались в групи солідарної взаємодопомоги для визволення від алкогольної залежності⁴¹.

Висновки

Будучи свідомою небезпеки загрози алкогольної деградації суспільства та критичності ситуації алкогольно залежних людей та їх сімей, наша Церква з початком Великого посту 2006 року розпочала акцію «Рух за тверезість життя». Попередньо були створені відповідні церковні структури, а саме підкомісії «За тверезість життя» в рамках Єпархіальних комісій душпастирства в закладах охорони здоров'я. Завданням цих нових структур є освітньо-формативна діяльність та стартування антиалкогольних ініціатив, спрямованих на подолання алкогольної проблеми. Наша стаття — це тільки один з перших кроків на довгій і непростій дорозі до цієї мети. Сьогодні хочемо загострити нашу спільну увагу на надзвичайній актуальності проблеми алкоголізму не тільки в нашому суспільстві, а й часто і безпосередньо у спільнотах, які творимо, а, можливо, вже в безпосередньому майбутньому багатьом з нас доведеться очолити їх духовний провід.

Важливо, щоб жоден з нас не залишився байдужим до порушеної проблеми, щоб у властивий своєму становищу та можливостям спосіб спричинився до солідарного вкладу задля вирішення алкогольної проблеми нашого народу.

Притому, цитуючи блаженнішого Любомира Гузара, наші зусилля не мають «бути боротьбою суто «проти» вживання алкоголю»⁴². Наша мета — зберегти Людину від різного роду поневолення. Насамперед від поневолення гріхом, але також від гріховної поведінки пияцтва та алкогольного узалежнення, яке спричинює море зла та страждання. У цьому сенсі пріоритетною ціллю є «вишпекати в нашому народі християнську культуру застїлля, яка ґрунтуватиметься на пошані та любові до ближнього та до своєї власної особи»⁴³.

1 Дану тему висвітлено на науково-практичній конференції «Алкоголізм як одна із основоположних проблем людини, суспільства та Церкви: причини, наслідки та пошук шляхів подолання», 24.02.2007 в Івано-Франківській теологічній академії.

2 Див.: Смертність населення від зовнішніх причин у побуті в 2006 році: Експрес-інформація Державного комітету статистики України від 14.02.2007. – № 25. – С. 3 // www.ukrstat.gov.ua

3 Див.: Демографічна ситуація в Україні у 2006 році: Експрес-інформація Державного комітету статистики України від 15.02.2007. – № 30. – С. 21 // www.ukrstat.gov.ua

4 Див.: Максимова Н. Безпека життєдіяльності: соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії: Навчальний посібник. – К., 2006. – С. 34.

5 Див.: Соціальна медицина та організація охорони здоров'я / За заг. ред. Ю. Вороненка, В. Москаленка. – Тернопіль, 2000. – С. 197.

6 «Діти п'яної суботи» є наслідком так званого «п'яного зачаття», яке є небезпечне навіть при найменшому ступені сп'яніння. Воно є причиною появи на світ дітей із численними фізичними та психічними вродженими вадами.

7 Див.: Соціальна медицина та організація охорони здоров'я / За заг. ред. Ю. Вороненка, В. Москаленка. – Тернопіль, 2000. – С. 197-198.

8 Див.: Коцур Н., Гармаш А. Психогігієна: Навчальний посібник. – Чернівці, 2005. – С. 158.

9 Див.: там само. – С. 155.

10 Див.: Постанова Верховної Ради України про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Соціально-економічні проблеми ВІА/СНІДу, наркоманії та алкоголізму в Україні та шляхи їх розв'язання», 3 лютого 2004 року // www.rada.gov.ua:8080/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=16754&pf35401=47221

11 Див.: Новини // <http://mvsinfo.gov.ua>

12 Див.: Соціальна робота: технологічний аспект: Навчальний посібник / За ред. А.Й. Капської. – К.: Центр навчальної літератури, 2004. – С. 267.

13 Див.: там само.

14 Див.: там само. – С. 270.

15 Див.: там само. – С. 199.

16 Згідно з даними Держкомстату України в 2006 р. народилось 460368, а померло майже вдвічі більше, тобто 758093 людей; див.: Демографічна ситуація в Україні у 2006 році: Експрес-інформація Державного комітету статистики України від 15.02.2007. – № 30. – С. 2 // www.ukrstat.gov.ua

17 З 1994 р. по 2007 р. кількість населення України скоротилась з понад 52 мільйонів до 46,6 мільйона; див.: Населення (1990-2006 рр.). Повідомлення Держкомстату України від 20.03.2007 // www.ukrstat.gov.ua

18 Див.: Beckel A. Solidaritätsprinzip; в: Katholische Akademie Österreichs (вид.) Katholisches Lexikon. – Innsbruck – Wien – München, 1964. – S. 998-1002.

19 Див.: Baumgartner A. Solidarität // Hunold G.W. (вид.) Lexikon der christlichen Ethik. – Т. 2. – Freiburg – Basel – Wien, 2003. – S. 1619-1620.

20 Іван Павло II. *Sollicitudo rei socialis*, 38.

21 II Ватиканський Собор. Декрет про апостолят мирян *Apostolicam actuositatem*, 8

22 Іван Павло II. *Christifideles laici*, 41.

23 Див.: там само.

24 Бенедикт XVI. *Deus caritas est*, 25.

25 Там само. – 29.

26 II Ватиканський Собор. Декрет про апостолят мирян *Apostolicam actuositatem*, 8

27 Див.: Коцур Н., Гармаш А. Психогігієна: Навчальний посібник. — Чернівці, 2005. — С. 154-155.

28 Див.: Максимова Н. Безпека життєдіяльності: соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії: Навчальний посібник. — К., 2006. — С. 35-36.

29 Див.: Соціальна медицина та організація охорони здоров'я / За заг. ред. Ю. Вороненка, В. Москаленка. — Тернопіль, 2000. — С. 197.

30 На сьогодні розлучається кожне друге подружжя; див.: Демографічна ситуація в Україні у 2006 році: Експрес-інформація Державного комітету статистики України від 15.02.2007. — № 30. — С. 2 // www.ukrstat.gov.ua

31 Див.: Соціальна медицина та організація охорони здоров'я / За заг. ред. Ю. Вороненка, В. Москаленка. — Тернопіль, 2000. — С. 197.

32 Див.: Максимова Н. Безпека життєдіяльності: соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії: Навчальний посібник. — К., 2006. — С. 34.

33 Див.: там само. — С. 35.

34 Див.: там само.

35 Див.: там само.

36 Див.: Постанова Верховної Ради України про Рекомендації парламентських слухань на тему: «Соціально-економічні проблеми ВІЛ/СНІДу, наркоманії та алкоголізму в Україні та шляхи їх розв'язання», 3 лютого 2004 року // www.rada.gov.ua:8080/pls/zweb_n/webproc34?id=&pf3511=16754&pf35401=47221

37 Іван Павло II. Промова до учасників міжнародної конференції на тему: «Наркотики та алкоголь — вороги життя», 23 листопада 1991 р. // www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/speeches/1991/november/documents/hf_jp-ii_spe_19911123_droga-alcool_it.html

38 Див.: Красовский К. Почему в Украине вымирают люди среднего возраста? // http://ncproblema.com.ua/index.php?nma=catalog&fla=stat&cat_id=8&page=1&nums=51

39 Див.: Максимова Н. Безпека життєдіяльності: соціально-психологічні аспекти алкоголізму та наркоманії: Навчальний посібник. — К., 2006. — С. 225-226.

40 Див. Генік С. Усе починається з родини. — Івано-Франківськ, 1998. — С. 652.

41 Див.: Соціальна медицина та організація охорони здоров'я / За заг. ред. Ю. Вороненка, В. Москаленка. — Тернопіль, 2000. — С. 200.

42 Звернення до вірних Києво-Галицького Верховного Архієпископства УГКЦ про початок акції «Рух за тверезість життя», 8 лютого 2007 р. // <http://www.ugcc.org.ua/ukr/documents/appeal2007/tverezist>

43 Там само.